

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Covid-19 Salgını ve Uzaktan Eğitim Sürecine İlişkin Tutumları ile Psikolojik Sağlamlıklarının İncelenmesi

Investigating Social Work Students' Resiliency and Attitudes Towards Covid-19 Pandemic and the Online Education Process

Ozan SELÇUK¹, Tahir Emre GENCER², Zeki KARATAŞ³

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, ozan.selcuk@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2852-7491

² Dr. Öğr. Üyesi, Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, tahiremgencer@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5453-8752

³ Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, zeki.karatas@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5822-2904

Başvuru: 02.05.2021
Kabul: 24.06.2021

Atf:
Selçuk, O., Gencer, T.E. ve Karataş, Z. (2021). Sosyal hizmet öğrencilerinin covid-19 salgını ve uzaktan eğitim sürecine ilişkin tutumları ile psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(3), 967-994.
DOI: 10.33417/tsh.931255

ÖZET

Başta insan sağlığı olmak üzere sosyal ve ekonomik süreçleri, kişilerarası ilişkileri ve eğitim alanını etkileyen COVID-19 salgını ile ortaya çıkan gereksinimler ve zorluklar, özellikle akademisyenleri ve öğrencileri de derinden etkilemiştir. 1029 öğrencinin katıldığı bu genel tarama modeline dayalı betimsel çalışmanın amacı, Türkiye'deki üniversitelerde örgün öğrenim gören sosyal hizmet öğrencilerinin salgın sürecinde COVID-19 salgını ve uzaktan eğitime ilişkin tutumları ile psikolojik sağlamlıklarının araştırılmasıdır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Sosyodemografik Bilgi Formu, COVID-19 Salgınının Uzaktan Eğitime Etkisi Anketi ve Psikolojik Sağlamlık Tutum ve Beceri Ölçeği kullanılmıştır. Veri analizinde t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ve parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; katılımcıların psikolojik sağlamlıkları, ortalamanın üzerinde bulunmuş olsa da salgın nedeniyle ev ortamında uzaktan eğitime katılan öğrencilerin kaygı, stres, uyku ve yeme bozukluğu, düzensizlik ve kontrolsüzlük, dijital ortamlarda aşırı vakit geçirme, aile içi sorunlar gibi olumsuzluklar yaşadığı görülmüştür. Uzaktan eğitimde internet erişiminin, tablet ve bilgisayar gibi teknolojik araçların olmayışının öğrencilerin derse katılımlarını olumsuz etkilediği; üniversitelerinin ve öğretim elemanlarının yapmış olduğu bilgilendirmelerin yeterli ve anlaşılır olmadığı; teorik ve uygulama derslerinin zorlaştığı, katılımcıların ileriki dönemlerde yüz yüze eğitim almak istedikleri saptanmıştır. Araştırma bulguları doğrultusunda sosyal hizmet bölümlerinin uzaktan eğitim çalışmayı düzenleyerek özellikle uzaktan eğitim süreçleri ve uygulama dersi için ortak dijital paylaşım platformu kurmaları, zengin içerikli ve interaktif katılımlı etkinlikler düzenlemeleri ise öne çıkan bazı öneriler arasında yer almaktadır.

Anahtar kelimeler: Covid-19 salgını, uzaktan eğitim, sosyal hizmet öğrencileri, psikolojik sağlamlık

ABSTRACT

The needs and challenges of COVID-19, which affect primarily human health, interpersonal relationships, social and economic activities, and the education sector, have affected academics and students. Conducted with 1029 students, the aim of this descriptive study based on the general survey method is to research the attitude of social work students in formal education at Turkish universities on COVID-19 and online education and their resiliency during the pandemic. Sociodemographic Information Form, the Effect of COVID-19 Pandemic on Online Education Questionnaire and Resilience Attitude and Skill Scale were used as data collection tools in the study. T-test, one-way analysis of variance (ANOVA) test and nonparametric tests were used in data analysis.

While the participants' resiliency was found to be above average, students participating in online education at home due to the pandemic experienced problems such as anxiety, stress, sleep and eating disorders, disorder and uncontrollableness, excessive time in digital environments, and domestic problems. The participants stated that internet access in online education and the lack of tools such as tablets and computers negatively affected their participation in the courses, the information provided by the university and the lecturers were not clear and understandable enough, the theoretical and practical lessons were difficult. They wanted to turn to face-to-face education for the upcoming academic year. In line with the research findings, social work departments are recommended to organize online education workshops, establish a common digital sharing platform mainly for the practice courses, organize activities with rich content, and allow interactive participation.

Keywords: *Covid-19 pandemic, online education, social work students, resilience*

GİRİŞ

Aralık 2019'da başlayıp Mart 2020 tarihinde salgın haline dönüşen COVID-19 nedeniyle dünya kritik bir süreçten geçerken eğitim sistemleri ve öğrenciler de bu hızlı ve sarsıcı dönüşümden önemli ölçüde etkilenmişlerdir. Öte yandan COVID-19'un coğrafyalara ve yaşamın çeşitli alanlarına yayılarak derinleşen etkileri, doğrudan insan ve toplumla çalışan uygulama temelli sosyal hizmet mesleği ve disiplini de görünür bir hal almaya başlamıştır.

Ülkemizdeki tarihi 60 yıl öncesine dayanan sosyal hizmet eğitiminde uygulama ve eğitim birbiriyle iç içe sürmekte iken salgının etkisiyle dünyada olduğu gibi Türkiye'de de sosyal hizmet eğitimi uzaktan eğitim yöntemiyle sunulmaya başlamıştır. Bilindiği üzere sosyal hizmet eğitimi, teorik ve uygulamalı derslerle öğrencilere sosyal hizmet bilgi, beceri ve değerlerinin kazandırıldığı, yüz yüze etkileşimin önemli olduğu uygulamalı bir öğrenme sürecidir. Kuruluş ortamında uygulamanın özellikle önemli bir yer kapladığı sosyal hizmet eğitiminde, salgın süreci teorik derslerin yanında kritik öneme sahip uygulama temelli derslerin yürütülmesini de zorlaştırmıştır. Nihayetinde COVID-19 süreci, tüm dünyayı etkisi altına alırken uygulama temelli sosyal hizmet mesleği ve eğitimi de bu hızlı ve sarsıcı süreçten önemli ölçüde etkilenmiştir.

COVID-19 Salgın Sürecinde Uzaktan Eğitim

Solunum yoluyla bulaşan COVID-19 etkeni yeni tip Koronavirüs sebebiyle öğrencilerin yoğun biçimde temas halinde olduğu eğitim-öğretim kurumlarının faaliyetlerini sürdürüp sürdüremeyeceğinin önemli bir gündem maddesi olmasıyla birlikte ilk olarak 16 Mart 2020 tarihinden itibaren bütün eğitim kurumlarında üç hafta süreyle eğitime ara verilmiştir (Karadağ ve Yücel, 2020). Ancak salgının artan ve yayılan etkileri, eğitim-öğretim süreçlerinin uzun bir süre uzaktan eğitim ile yürütülmesini zorunlu kılmıştır.

Salgın, uygulamaya dayalı derslerin yoğunlukta olduğu sosyal hizmet eğitiminde de önemli zorluklara yol açmıştır. Bu süreçte yüz yüze eğitimin alternatifleri olarak Zoom, Blackboard, Google Meet, MS Teams vb. birçok teknolojik ortamda yürütülen çeşitli eğitim, öğretim ve uygulama biçimleri karşımıza çıkmıştır (McLaughlin ve diğ., 2020). Bu noktada COVID-19 salgınının etkilediği Kanada'da yapılan bir çalışmada, salgın, kapıyı habersiz çalan bir tsunamiye benzetilmiş ve salgının sosyal hizmet öğrencilerine etkisi pedagojik, duygusal, ilişkisel ve işbirlikçi açılardan ele alınmıştır. Aynı çalışmada, öğrencilerin salgındaki kayıp ve yas süreçlerinden olumsuz etkilendikleri, bu kayıplardan dolayı sosyal izolasyon (geri çekilme) yaşadıkları ve sosyal destek ağlarının koptuğu vurgulanmıştır (Archer-Kuhn ve diğ., 2020).

Hollanda'da yapılan bir araştırmada; uzaktan eğitim sürecindeki belirsizliklerin öğrenciler üzerinde stres oluşturduğu, öğrencilerin derslere konsantre olma ve günlük sosyal rutinlerini yerine getirmede kaygı yaşadığı, yalnız yaşayan öğrencilerin yeni bir yalnızlık türüyle karşı karşıya kaldığı, dijital cihazlara ve internete ulaşmada eşitsizliklerle karşılaştığı, bu süreçte özellikle göçmen öğrencilerin daha fazla zorluk yaşadığı belirtilmiştir (Jonge ve diğ., 2020). Daha önce bu biçimdeki benzer

olaylarla karşılaşmayan öğrencilerin ise psikolojik problemlerle karşı karşıya kalma risklerinin daha fazla olduğu vurgulanmaktadır (Banks ve diğ., 2020). Bazı öğrencilerin öğrenim süreleri boyunca kısmi zamanlı işlerde çalışarak ekonomik olarak kendilerini desteklemelerinin salgın süresince mümkün olmaması, tüm ders içeriklerinin öğrencilerin parmaklarının ucunda olması ve bundan ötürü ders çalışma noktasında aciliyet ve önem duygularını kaybetmeleri de ortaya çıkan önemli bulgular arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra öğrencilerin sürekli evde çalışmak zorunda olmaktan ötürü otonomilerini yitirmeleri, önemli düzeyde yüz yüze sosyal etkileşimlere ihtiyaç duymaları, uzaktan eğitimden dolayı öğrencilerin kendilerini ders açısından güvensiz hissetmeleri, özgüven eksikliği, öz disiplin ve zaman yönetimi zorluğu gibi veriler, araştırmalarda ortaya çıkan diğer ortak bulguları oluşturmaktadır (Flynn, 2020; Papouli ve diğ., 2020; Morley ve Clark, 2020; Vandepoel, 2016).

Çin’de yapılan bir çalışma ise sosyal hizmet öğrencilerinin uzaktan eğitimle ilgili olarak dijital cihaz ve internet erişimlerinde çok fazla sorun yaşamadıkları, genellikle ekonomik olarak dezavantajlı durumda olan öğrencilerin sorun yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Yuan, He ve Duan, 2020). Diğer taraftan Vietnam’da sosyal hizmet öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları en büyük zorluklara bakıldığında Çin’in aksine internete erişim kalitesi, kötü bağlantı ve ses kalitesi gibi sorunların ön plana çıktığı görülmektedir. Aynı araştırma, öğrencilerin yüz yüze eğitimi, uzaktan eğitime oranla daha fazla tercih ettiğini ortaya koyması açısından oldukça önemli bulgular içermektedir (Dinh ve Nguyen, 2020). Malezya özelinde ise diğer ülkelere benzer biçimde sosyal hizmet alan uygulamasının, en fazla olumsuz etkilenen özellikleri barındırdığı belirtilmektedir. Çünkü salgınla verimliliğini yitiren sosyal hizmet alan uygulaması, müfredatın önemli ve ayrılmaz bir parçasıdır (Walsh ve diğ., 2019). Nitelikli bir sosyal hizmet eğitimi ve mesleki uygunluk için önemli bir bileşen olan alan uygulaması (Kalaycı-Kırılıoğlu, 2021; Kalaycı-Kırılıoğlu, Daşbaşı ve Karakuş, 2020; Petra ve diğ., 2020), Türkiye gibi Malezya’da da salgından olumsuz etkilenmiş ve öncelikli olarak uygulamanın ertelenmesi yoluna gidilmiştir. Ayrıca salgın sürecinin uzaması, alan uygulamasının gerçekleşmesini engellemiş, bu durum eğitimciler ve öğrenciler üzerinde stres ve kaygıya neden olmuştur. Önlem olarak ise ikincil veriler kullanılarak öğrencilerin vaka çalışmaları yapmaları sağlanmıştır; grup çalışmalarında da ikili gruplar oluşturarak öğrencilerden Zoom, Loom, Flipgrid veya Webex gibi uygulamalarla video çekmesi istenerek gerekli becerileri çevrim içi de olsa kazanmaları sağlanmıştır. Öğrenciler üzerinde salgının diğer önemli etkilerinin ise dijital araçlara alışma, artan ders yükü, psikolojik, duygusal ve sosyal açılardan olumsuz etkilenme noktalarında öne çıktığı belirtilmektedir (Azman ve diğ., 2020).

Psikolojik Sağlık

Psikolojik sağlık genel olarak bir sistemi, sistemin işlevini, bu sistemin hayatta kalmasını veya gelecekteki gelişimini tehdit eden zorluklara başarılı bir şekilde uyum sağlama kapasitesi olarak tanımlanmaktadır. Psikolojik sağlık özelliğine sahip bireyler, stresli ve zorlu yaşam koşullarına rağmen yılmadan, geri çekilmeden psikososyal açıdan iyilik hallerini korumayı başarabilmektedirler (Masten, 2015). Psikolojik sağlık; riskler, koruyucu faktörler ve bireysel özellikler bileşeninde

ortaya çıkan bir beceri olarak kabul edilmektedir (Zautra ve diğ., 2010). Bu yaklaşıma göre psikolojik sağlık öncelikli olarak risk altındayken zorlukların aşılması ve beklenenden daha iyi bir gelişim gösterilmesi ile bağlantılıdır. İkinci olarak strese neden olan olaylarla karşılaşıldığında, olumsuz etkilenmeye rağmen kısa sürede toparlanabilmeyi ve uyum sağlamayı ifade eder. Üçüncü olarak ise psikolojik travmaların oluşturduğu umutsuzlukla başa çıkmayı ve iyi olma halini sağlama konusundaki becerileri nitelendirir (Gizir, 2007).

Günümüzde görülen salgın hastalıklar, iklim değişikliği, doğal ve teknolojik felaketler, ekonomik istikrarsızlık, savaş ve terörizmin neden olduğu küresel zorluklar ve bunlara uyum sağlama çabası psikolojik sağlamlığın önemini daha da artırmıştır (Masten, 2018). Ayrıca fiziksel sağlığın yanında, bireylerin ruh sağlığını ve iyi olma hallerini olumsuz etkileyen COVID-19 salgını döneminde psikolojik sağlamlığın önemli bir koruyucu faktör olarak ön plana çıktığı bilinmektedir (Kaya, Kıriloğlu ve Toptaş, 2021; Prime ve diğ., 2020). Çünkü salgının giderek yaygınlaşması ve bulaşma riskinin artması nedeniyle yaşamı üzerinde kontrol duygusunu kaybeden ve seçim yapma özgürlüğü kısıtlanan bireyler; korku, panik ve stres yaşamaktadırlar. Salgın karşısında bireyler tarafından hissedilen korku ve algılanan risk durumu da birbirinden farklılık göstermektedir (Kaya ve diğerleri, 2021). Hatta salgının ne zaman sona ereceği konusunda belirsizlik yaşanması, süreci yönetenlere karşı güvensizlik yaşanmasına neden olmakta ve geleceğe dair umut duygusunu zedelemektedir (Karataş, 2020). Nitekim psikososyal açıdan salgından olumsuz etkilenen bireyler için içsel bir kaynak olan psikolojik sağlık; kaygı, depresyon ve stres durumlarında ruh sağlığını korumaya yardımcı olmaktadır (Terzi, 2008).

Öte yandan COVID-19 salgını sürecinde psikolojik sağlık ile farklı değişkenlerin ilişkisini ortaya koyan araştırmalara rastlamak mümkündür. COVID-19 salgınının etkili olduğu dönemde psikolojik sağlamlığın depresyon (Karaşar ve Canlı, 2020), stres ve anksiyete (Quintiliani ve diğ., 2021; Oducado ve diğ., 2021; Ye ve diğ., 2020), umut, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlık (Yıldırım ve Arslan, 2020; Sood ve Sharma, 2020), yaşam doyumu, yaşamın anlamı ve kaygı (Kul ve diğ., 2020; Baykal, 2020) gibi durumlarla ilişkisinin incelendiği araştırmalarda psikolojik sağlık düzeyi yüksek bireylerin, zorluklarla başa çıkma becerilerinin daha işlevsel olduğu belirtilmiştir.

ABD’de yapılan bir araştırmada ise yetişkinlerin psikolojik sağlık düzeylerinin normal dönemlere göre daha düşük olduğu ancak sık dışarı çıkan, egzersiz yapan, aileden ve arkadaşlarından sosyal destek alan, iyi uyuyan ve sık dua etme eğiliminde olanların psikolojik sağlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Killgore ve diğ., 2020). Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada psikolojik sağlamlığın, yaşanan salgın koşullarına rağmen kariyer iyimserliğini pozitif yönde etkilediği de vurgulanmıştır (Alnıaçık ve diğ., 2021). Kasapoğlu’nun (2020) yaptığı araştırmada; COVID-19 sürecinde maneviyat düzeyi yüksek olan bireylerin psikolojik sağlamlıklarının güçlü, kaygı düzeylerinin düşük olduğu belirtilmiştir. Artan ve diğerlerinin (2020) yaptıkları araştırmada ise katılımcıların psikolojik sağlamlıkları arttıkça önleyici davranışlarda

bulunma düzeylerinin arttığı ve anksiyete düzeylerinin azaldığı görülmüştür. Ayrıca uzaktan eğitim gören üniversite öğrencileri üzerine yapılan bir araştırmada; öğrencilerin yalnızlık duyguları veya yalnızlık algıları arttıkça psikolojik sağlıklarının azaldığı saptanmıştır (Çetin ve Anuk, 2020).

Yukarıda değinilen açıklamalar doğrultusunda salgınla birlikte gündelik yaşam yanında eğitim öğretim süreçlerinde ortaya çıkan çeşitli gereksinimler ve zorluklar, benzer biçimde Türkiye'deki üniversitelerde örgün öğrenim gören sosyal hizmet öğrencilerinin COVID-19 salgını sürecinde uzaktan eğitime ilişkin görüşleri ile psikolojik sağlamlık düzeylerinin araştırılması ihtiyacını doğurmuştur. Bu kapsamda bu araştırmanın amacı; Türkiye genelinde çeşitli sosyal hizmet bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin COVID-19 salgını ile uzaktan eğitime ilişkin tutumlarının belirlenmesi ve bu süreçlerde öğrencilerin psikolojik sağlamlıklarının incelenmesidir. Öğrencilerin salgın ve uzaktan eğitim sürecinden nasıl ve ne ölçüde etkilendiklerinin ve yaşadıkları bu olağandışı durumdaki psikolojik sağlamlıklarının ele alındığı bu çalışmanın amacı doğrultusunda ise aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

1. COVID-19 salgını evresinde sosyal hizmet bölümü öğrencileri uzaktan eğitime ve biyopsikososyal süreçlere ilişkin ne tür zorluklar yaşamışlardır?
2. Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin salgın sürecindeki psikolojik sağlamlıkları nasıldır?
3. COVID-19 salgınının devam ettiği süreçte öğrencilerin psikolojik sağlamlıkları ile çeşitli sosyodemografik değişkenler ve uzaktan eğitimde yaşanan sorunlar arasında farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Nicel araştırma yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırmada temel olarak Türkiye genelinde sosyal hizmet bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerinin COVID-19 salgını döneminde sosyal yaşamda ve uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sorunların yanında psikolojik sağlamlıkları ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiler belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evrenini 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Türkiye'nin devlet ve vakıf üniversitelerinde sosyal hizmet lisans programlarında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma verileri, salgın döneminde erişim sağlanan 24 farklı üniversitenin sosyal hizmet bölümü öğrencilerinden toplanmıştır. Araştırmanın örneklemini üniversitede sosyal hizmet lisans eğitimi alan ve seçkisiz olarak belirlenen 1029 öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcılara ilişkin tanımlayıcı bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların (öğrencilerin) Sosyodemografik Özellikleri

Değişken	n	%
Cinsiyet		
Kadın	890	86,5
Erkek	139	13,5

Yaş		
17-19	222	21,6
20-22	676	65,7
23+	131	12,7
Öğrenim görülen üniversitenin türü		
Devlet	915	88,9
Vakıf (Özel)	114	11,1
Sınıf düzeyi		
1. Sınıf	281	27,3
2. Sınıf	217	21,1
3. Sınıf	347	33,7
4. Sınıf	184	17,9
Dönem sonunda mezun olma durumu		
Evet	159	15,5
Hayır	865	84,1
Zorluklar nedeniyle mezun olamama	5	0,5
İkamet edilen yerleşim yeri		
Büyükşehir	444	43,1
İl merkezi	204	19,8
İlçe merkezi	250	24,3
Belde/Köy	131	12,7
Yaşanılan konutun durumu		
Müstakil ev	352	34,2
Apartman, lojman	662	64,3
Yurt, diğer	15	1,5
Kiminle birlikte yaşadığı		
Tek başına	15	1,5
Ailesi ile	981	95,3
Ailesi dışındakilerle (akraba, arkadaş, diğer)	33	3,2
Hanede birlikte yaşanılan kişi sayısı		
1 kişi	15	1,5
2 kişi	38	3,7
3 kişi	164	15,9
4 kişi	307	29,8
5 kişi	243	23,6
6 kişiden fazla	262	25,5
Yaşadığı yerde kendisine ait oda olma durumu		
Evet	722	70,2
Hayır	307	29,9
Kronik hastalığı olma durumu		
Evet	50	4,9
Hayır	979	95,1
Salgın sürecinde ailenin aylık geliri		
Hiç gelirin olmaması	33	3,2
1000 TL'den az	83	8,1
1000-2999 TL arası	432	42,0
3000-7499 TL arası	439	42,7
7500 TL ve üstü	42	4,1
Salgın sürecinde ailenin gelirinde azalma durumu		
Değişmesi/azalmadı	552	53,6
Yaklaşık dörtte bir azalma	234	22,7
Yaklaşık yarı yarıya azalma	158	15,4
Yaklaşık dörtte üç azalma	55	5,3
Gelir kesilmesi	30	2,9
Toplam	1029	100

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların; %86,5'inin kadın, %13,5'nin erkek ve %65,7'sinin 20-22 yaş aralığında olduğu, %88,9'unun devlet üniversitesinde ve %33,7'sinin üçüncü sınıfta öğrenim gördüğü, %43,1'inin büyükşehirde, %64,3'ünün apartmanda ve %95,3'ünün ailesi ile yaşadığı, %70,2'sinin kendisine ait bir odasının olduğu, %42,7'sinin ailesinin 3000-7499 TL arası gelire sahip olduğu ve %53,6'sının salgın sürecinde ailesinin gelirinin değişmediği görülmüştür

Veri Toplama Araçları

Sosyodemografik Bilgi Formu

Katılımcılara ait cinsiyet, yaş, öğrenim görülen üniversite, sınıf düzeyi, mezun olma durumu, yerleşim yeri, konut durumu, hane bilgileri, ailenin gelir durumu gibi verilere ulaşılmasını sağlayan soruların yer aldığı ve araştırmacılar tarafından hazırlanan formdur.

COVID-19 Salgınının Uzaktan Eğitime Etkisi Anketi

Araştırmacılar tarafından Türkiye'de COVID-19 salgınının devam ettiği süreçte katılımcıların günlük yaşamaları ve uzaktan eğitim süreçlerinin nasıl etkilendiğini belirlemek amacıyla 26 sorudan oluşan bir anket hazırlanmıştır. Oluşturulan anket formunda katılımcıların; salgının yaşamları üzerindeki etkileri, uzaktan eğitime hangi yöntemle devam ettikleri, süreçte yaşadıkları sorunları, uzaktan eğitimi kolaylaştıran ve zorlaştıran faktörleri, destek mekanizmaları, beklentileri gibi durumlarının tespit edilmesi hedeflenmiştir.

Psikolojik Sağlık Tutum ve Beceri Ölçeği

Hurtes (1999) tarafından geliştirilen, Hurtes ve Allen (2001) tarafından yeniden gözden geçirilen ve Akar (2018) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek 34 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanların yükselmesi bireyin psikolojik sağlamlığının da yükseldiği anlamını taşımaktadır. Hurtes'in (1999) geliştirdiği ölçme aracı ile psikolojik sağlamlığa ilişkin yedi farklı psikometrik özelliğin (iç görü, bağımsızlık, ilişkiler, girişkenlik, yaratıcılık, mizah, değerler oryantasyonu) ölçülmesi amaçlanmıştır. Fakat bu ölçeğin psikometrik özellikleri gözden geçirilmiş ve yedi faktör yerine dört faktörlü bir yapının ortaya çıktığı rapor edilmiştir (Williams ve arkadaşları, 2013). Araştırmacılar bu dört alt faktörü (1) ilişkiler ve değerler, (2) iç görü ve yaratıcılık, (3) bağımsızlık ve girişimcilik, (4) mizah olarak tanımlamıştır. Dörtlü Likert tipinde olan ölçekte maddeler; Kesinlikle katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Katılıyorum (3) ve Kesinlikle katılıyorum (4) şeklinde puanlanmaktadır. Ölçeğin geçerliliğinin belirlenmesi amacıyla yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucuna göre ölçeğin toplamına ilişkin olarak %36.07 düzeyinde açıklanan varyans hesaplanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucu elde edilen uyum iyiliği değerleri ise; $\chi^2/sd=1.567$, $p<.01$, $RMSEA=.05$, $SRMS=.06$, $GFI=.84$, $TLI=.90$, $CFI=.90$ ve $IFI=.90$ şeklindedir. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .91 olarak bulunmuştur (Akar, 2018). Bu araştırmada ölçeğin güvenilirliğinin test edilmesi amacıyla hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .89 olarak bulunmuş ve bu değer de iyi düzeyde olduğu anlaşılmış (Tavşancıl, 2002) dolayısıyla ölçme aracının bu araştırma için de güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmacılar tarafından oluşturulan anket formu ve ölçek çevrimiçi ortama aktarılmıştır. Verilerin toplanması için çevrimiçi ortamın bağlantısı öğrencilerle paylaşılmış ve öğrencilerin onamları alındıktan sonra gönüllülük esasına göre katılımları sağlanmıştır. Verilerin analizi SPSS 22 programı ile yapılmış olup, öncelikle katılımcıların COVID-19 salgını sürecinde sosyal yaşamda ve uzaktan eğitimde yaşadıkları sorunlar ve psikolojik sağlık düzeyleri betimlenmiş, daha sonra katılımcıların psikolojik sağlık düzeyleriyle çeşitli değişkenlerin ilişkisinin belirlenmesi amacıyla tek örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Psikolojik Sağlık Tutum ve Beceri Ölçeği puanından elde edilen çarpıklık ve basıklık değeri (0,73 ile -0,270) +1,5 ile -1,5 arasında olduğundan normallik sağlanmış olup analizlerde parametrik olan test teknikleri kullanılmıştır. Ancak bazı değişkenlerin frekansının düşük olduğu durumlarda parametrik olmayan testler de kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda öncelikle üniversite öğrencilerinin COVID-19 salgını döneminde, sosyal yaşamda ve uzaktan eğitimde yaşadıkları sorunlar belirlenmiştir. Daha sonra katılımcıların psikolojik sağlımları analiz edilmiştir. Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1’de aktarılmış, diğer analizleri içeren istatistikler ise aşağıdaki tablolarda sunulmuştur. COVID-19 salgını sürecinde salgından kaynaklanan nedenlerle öğrencilerin aile ve sosyal yaşamlarında karşılaştıkları durumlara ilişkin bulgular aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 2. Salgın sürecinde doğrudan COVID-19 hastalığı ile ilgili yaşanan durumlar

Durumlar	Kendisi		Ailesinden biri		Akrabalarında n biri		Arkadaşlarında n biri	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Test yapılma	115	11,2	251	24,4	455	44,2	346	33,6
Pozitif tanı konulması	52	5,0	126	12,4	449	43,6	333	32,3
Hastanede tedavi görme	9	0,9	47	4,6	312	30,3	174	16,9
Karantinaya alındı	112	10,9	161	15,6	479	46,6	335	32,6
Tedavi sonrası iyileşme	61	5,9	134	13,0	432	42,0	334	32,5
Psikolojik destek alma	35	3,4	23	2,2	104	10,1	127	12,3
İlaç alma	47	4,6	131	12,7	406	39,5	277	26,9
Vefat etme	-	-	1	0,1	192	18,7	83	8,0

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların %11,2’si COVID-19 testi olduklarını ve %5’i pozitif olarak tanılandıklarını belirtmiş, %0,9’u hastanede tedavi olmuş, %4,6’sı ilaç kullanmış ve hasta olanların tamamı tedavi sonrası iyileşmiştir. %10,9’u bir şekilde karantinaya alındığını belirten katılımcıların, %3,4’ü salgın sürecinde psikolojik destek aldığını belirtmiştir.

Tablo 3. Salgın sürecinin yaşam üzerindeki etkileri ve eğitimi zorlaştıran faktörler

Salgının Yaşama ve Eğitime Etkisi	Kategoriler	n	%
Olumlu etkileri	Dayanışma/iş birliği ilişkilerinin artması	198	19,2
	Kendine ayırdığı zamanın artması	592	57,5
	Kişisel gelişim aktivitelerinin artması	332	32,3
	Fiziksel egzersizlere ve spora ayırdığı zamanın artması	199	19,3
	Beslenmeye gösterdiği özenin artması	187	18,2
	Ailesine verdiği önemin/değerin artması	481	46,7
	Arkadaşlarına verdiği önemin/değerin artması	353	34,3
	İbadet, inanç ve manevi süreçlere ayırdığı zamanın artması	333	32,4
	Hayatına verdiği önemin/değerin artması	416	40,4
	Hayvanlara verdiği önemin/değerin artması	294	28,6
	Doğaya verdiği önemin/değerin artması	400	38,9
Olumsuz etkileri	Telefon, internet, sosyal medya gibi teknoloji kullanımının artması	852	82,8
	Yeme alışkanlıklarının artması	482	46,8
	Kilosunun artması	423	41,1
	Uyku bozukluğunun artması	698	67,8
	Fiziksel sağlık sorunlarının artması	241	23,4
	Ruhsal sağlık sorunlarının artması	559	54,3
	Gündelik yaşamındaki düzensizlik ve kontrolsüzlüğün artması	695	67,5
	Yaşam ortamındaki stres ve kaygının artması	679	66
	Arkadaşlık ilişkilerindeki sorunların artması	210	20,4
Aile içerisindeki sorunların artması	423	41,1	
Aile içerisindeki şiddet durumlarının artması	70	6,8	
Uzaktan eğitimi etkileyen ve virüsten korunmayı zorlaştıran faktörler	Maske, hijyen ve korunma materyallerine ulaşamama	122	11,9
	Fiziksel mesafeyi koruyabilecek ortam şartlarına sahip olamama	262	25,5
	Bu süreçte çalışma ve iş hayatına katılma zorunluluğu	155	15,1
	Evin kalabalık bir aile yapısına sahip olması	231	22,4
	Misafirlerin ve sosyal etkileşimin fazla olması	235	22,8
	Hiçbir ailesel faktörün uzaktan eğitim süreçlerini olumsuz etkilememesi	475	46,2

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların %57,5'i salgın sürecinde kendilerine ayırdıkları zamanın artmasını en olumlu etki olarak değerlendirmişlerdir. Katılımcıların %46,7'si ailelerine verdiklerini değer arttığını, %40,4'ü de hayatlarına verdikleri önemin arttığını belirtmiştir. Katılımcıların %82,8 uzaktan eğitim sürecinde dijital araçları yoğun kullandığını belirtmiş ve %67,8'i uyku düzeninin bozukluğuna, %67,5'i gündelik yaşamındaki düzensizliğin ve kontrolsüzlüğün arttığına, %66'sı stres ve kaygısının arttığına ve %54,3'ü de ruh sağlığının bozulduğuna dikkat çekmiştir. Katılımcıların %25,5'i fiziksel mesafeyi koruyabilecek ortam şartlarına sahip olmadığını belirtirken, %46,2'si de herhangi bir ailesel faktörün uzaktan eğitimi etkilemediğini ifade etmiştir.

Tablo 4. Salgın sürecinde sigara ve alkol kullanımındaki değişim

Sigara/Alkol Kullanımı	Kategoriler	n	%
Sigara kullanımında değişim durumu	Sigara kullanmama	813	79,0
	Sigara kullanmaya bu süreçte başlama	15	1,5
	Sigara kullanıcısı olma, bu süreçte artma ya da azalma olması	84	8,2
	Sigara kullanıcısı olma, bu süreçte daha da artma	74	7,2
	Sigara kullanıcısı olma, bu süreçte daha da azalma	55	5,3
Alkol kullanımında değişim durumu	Alkol kullanmama	895	87,0
	Alkol kullanmaya bu süreçte başlama	10	1,0
	Alkol kullanıcısı olma, bu süreçte artma ya da azalma olmaması	73	7,1
	Alkol kullanıcısı olma, bu süreçte daha da artma	21	2,0
	Alkol kullanıcısı olma, bu süreçte daha da azalma	31	3,0

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların %79'unun sigara, %87'sinin de alkol kullanmadığı görülmektedir. Katılımcıların %8,2'si sigara kullanım alışkanlıklarının, %7,1'i de alkol kullanım alışkanlıklarının salgın sürecinde değişmediğini belirtmiştir.

Tablo 5. Salgın sürecinde alınan destek türleri, destekleyen kurum ve kişiler

Destek Kaynakları	Eğitime destek		Ekonomik destek		Psikososyal destek	
	n	%	n	%	n	%
Üniversitenin destek olması	314	30,5	9	0,9	28	2,7
Bölümüm destek olması	263	25,6	10	1,0	37	3,6
Ders öğretim elemanlarının destek olması	461	44,8	18	1,7	88	8,6
Ailesinin destek olması	694	67,4	476	46,3	457	44,4
Akrabalarının destek olması	92	8,9	41	4,0	348	33,8
Arkadaşlarının destek olması	401	39	34	3,3	33	3,2
Komşularının destek olması	30	2,9	8	0,8	6	0,6
Bağlı bulunduğu belediyenin destek olması	-	-	19	1,8	4	0,4
Muhtarlığı destek olması	-	-	8	0,8	-	-
Valiliğin, kaymakamlığın destek olması	-	-	12	1,2	2	0,2
Devletin ve bakanlıkların sağladığı yardım desteklerinden faydalanılması	-	-	105	10,2	4	0,4
Vakıfların ve derneklerin destek olması	-	-	9	0,9	2	0,2
Hayırsever kişilerden destek alınması	-	-	14	1,4	2	0,2
Hiçbir kurum ve kişiden destek almama	159	15,5	517	50,2	489	47,5

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların %67,4'sinin ailesinden, %44,8'inin öğretim elemanlarından, %30,5'inin üniversitelerinden eğitim konusunda destek aldıkları görülmüştür. Katılımcıların %46,3'ü ekonomik, %44,4'ü de psikolojik olarak ailelerinden destek aldıklarını belirtmişleridir. Hiçbir kişi ya

da kurumdan ekonomik destek almayanların oranı %50,2 iken, psikososyal destek almayanların oranı ise %47,5'tir.

Tablo 6. Türkiye'nin salgın sürecinde yaptığı mücadeleyi başarılı bulma durumu

Salgınla Mücadele	Kategoriler	n	%
Türkiye'nin salgınla mücadele başarısı	Kurumsal ve toplumsal anlamda alınan önlemler yeterliydi	54	5,2
	Kurumsal önlemler yeterliydi ancak insanların korunma çabaları yeterli değildi	498	48,4
	Kurumsal önlemler yetersizdi ancak insanların korunma çabaları yeterliydi	8	0,8
	Kurumsal ve toplumsal anlamda alınan önlemler yeterli değildi	469	45,6

Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların %48,6'sı Türkiye'de salgınla mücadelede alınan kurumsal önlemlerin yeterli olduğunu, ancak insanların korunma çabalarının yeterli olmadığını belirtmektedir. Katılımcıların %45,6'sı ise kurumsal ve toplumsal anlamda alınan önlemleri yeterli bulmamaktadır.

COVID-19 salgını sürecinde kısıtlamalar nedeniyle örgün eğitime ara verilerek dersler uzaktan eğitim yöntemiyle sürdürülmüştür. Uzaktan eğitim sürecinin işleyişine ve etkisine yönelik öğrencilerin değerlendirmeleri aşağıda sunulmuştur.

Tablo 7. Salgın sürecinde gerçekleştirilen uzaktan eğitimin özellikleri

Özellikler	Kategoriler	n	%
Salgın öncesi uzaktan eğitim deneyimi olma durumu	Evet	249	24,2
	Hayır	780	75,8
Üniversitenin uzaktan eğitimi biçimi	Tüm dersler çevrim içi ve canlı	609	59,2
	Tüm dersler çevrim dışı ve materyal paylaşımlı	143	13,9
	Bazı dersler canlı, bazı dersler ise paylaşımlı	261	25,4
	Çevrim içi, çevrim dışı hiçbirine dâhil olmama	16	1,6
Uzaktan eğitim sürecinde faydalı bulunan teknikler	Çevrim içi canlı ders yapılması	123	12,0
	Önceden hazırlanmış ders videosu yüklenmesi	103	10,0
	Önceden hazırlanmış yazılı materyaller yüklenmesi	43	4,2
	Hem canlı ders yapılması hem de yazılı ders materyali yüklenmesi	565	54,9
	Derse göre farklılık göstermesi	195	19,0

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların %75,8'inin salgın öncesi dönemde herhangi bir uzaktan eğitim deneyimi olmadığı görülmüştür. Katılımcıların %59,2'si öğrenim gördükleri üniversitede uzaktan eğitimin çevrimiçi canlı ders şeklinde gerçekleştirildiğini, %54,9'u hem canlı ders yapılmasının hem de yazılı ders materyali paylaşılmasının faydalı olduğunu belirtmiştir.

Tablo 8. Üniversite ve bölümün uzaktan eğitimde kullandığı araçların yeterliliği

Uzaktan Eğitim Araçları	Yetersiz		Yeterli	
	n	%	n	%
Bireysel çalışma materyalleri	266	25,9	763	74,1
Görsel işitsel ders videoları	260	25,3	769	74,7
Çevrimiçi danışmanlık	360	35,0	669	65,0
Çevrimiçi canlı dersler	289	28,1	740	71,9
Uygulama alanına yönelik proje ödevi	341	33,1	688	66,9
Müfredat programı ve zaman esnekliği	272	26,4	757	73,6
Modern ve teknolojik ders materyali kullanımı	282	27,4	747	72,6
Öğrenci teknik destek hizmetleri	380	36,9	649	63,1
Açık ve dijital kaynak paylaşımı	224	21,8	805	78,2

Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların %78,2'si üniversitelerin kullandığı açık ve dijital kaynak paylaşımını, %74,7'si görsel ve işitsel ders videolarını, %74,1'i bireysel çalışma materyallerini, %73,6'sı müfredat programı ve zaman esnekliğini yeterli görmüş, %36,9'u da öğrenci teknik destek hizmetlerini yetersiz görmüştür.

Tablo 9. Uzaktan eğitim sürecinde üniversite, bölüm ve öğretim elemanlarının öğrencilere sunduğu olanaklar ve katkılar

Olanaklar ve Katkılar	Kategoriler	n	%
Ölçme-değerlendirme yöntemi	Vize ve final ödev	272	26,4
	Vize ve final çevrimiçi sınav	153	14,9
	Vize ödev, final çevrimiçi sınav	10	1,0
	Vize çevrimiçi sınav, final ödev	31	3,0
	Dersin öğretim elemanına göre farklı yöntem	563	54,7
Üniversitenin yapmış olduğu bilgilendirmenin açık ve anlaşılır olması	Genel olarak memnunum	141	13,7
	Kısmen memnunum	416	40,4
	Genel olarak memnun değilim	472	45,9
Öğretim elemanlarının yapmış olduğu bilgilendirmenin açık ve anlaşılır olması	Genel olarak memnunum	116	11,3
	Kısmen memnunum	357	34,7
	Genel olarak memnun değilim	556	54,0
Üniversitenin ya da dersin öğretim elemanının katkı sunduğu hususlar	Öğrenmeye teşvik etme	385	37,4
	Uzaktan eğitim sürecini kolaylaştırma ve iyileştirme	576	56,0
	Dersi uzaktan daha iyi organize etme	191	18,6
	Daha fazla kaynağa erişim olanağı sunma	289	28,1
	Farklı kurumsal ve bireysel destekler sağlama	97	9,4
Üniversitenin ve öğretim elemanlarının olumlu girişimlerde bulunmaması	163	15,8	

Tablo 9 incelendiğinde katılımcıların %54,7'si derslerde öğretim elemanına göre farklı ölçme-değerlendirme yöntemi kullanıldığını, %26,4'ü vize ve finalde ödev verildiğini, %14,9'u sınavların çevrimiçi yapıldığını belirtmiştir. Katılımcıların %45,9'unun üniversitenin yapmış olduğu bilgilendirmenin açık ve anlaşılır olmasından, %54'ünün de öğretim elemanlarının yapmış olduğu

bilgilendirmenin açık ve anlaşılır olmasından memnun olmadığı görülmüştür. Ancak katılımcıların %56'sı üniversitenin ya da öğretim elemanlarının uzaktan eğitim sürecini kolaylaştırdığını ve iyileştirdiğini düşünmektedir.

Tablo 10. Uzaktan eğitimde derslerin yoğunluğu, niteliği, verimliliği ve ölçme-değerlendirme işlemleri

Ders özellikleri	Kategoriler	n	%
Ders yoğunluğu (derse ayırdığı süre)	Arttı	487	47,3
	Değişmedi	192	18,7
	Azaldı	350	34,0
Dersin niteliği ve verimliliği	Arttı	79	7,7
	Değişmedi	138	13,4
	Azaldı	812	78,9
Uygulama dersinin niteliği	Uygulama dersinin olmaması	503	48,9
	Memnun olmama	413	40,1
	Değişmediğini düşünme	52	5,1
	Memnun olma	61	5,9
Ölçme-Değerlendirme İşlemleri	Adil ve işlevsel	391	38,0
	Adil ama işlevsel değil	214	20,8
	İşlevsel ama adil değil	161	15,6
	Adil ve işlevsel değil	168	16,3
	Hak ettiğimden daha az not verildi	86	8,4
	Hak ettiğimden daha fazla not verildi	9	0,9

Tablo 10 incelendiğinde katılımcıların %47,3'ü uzaktan eğitim sürecinde ders yoğunluğunun arttığını, %78,9'u dersin niteliğinin ve verimliliğinin düştüğünü, %40,1'i de uygulama dersinin niteliğinden memnun olmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların %38'i ölçme-değerlendirme işlemlerini adil ve işlevsel bulurken, %20,8'i ise adil ama işlevsel bulmamaktadır.

Tablo 11. Uzaktan eğitimi olumsuz etkileyen faktörler ve derslerle ilgili zorluklar

Uzaktan Eğitimin Zorlukları	Kategoriler	n	%
Olumsuz etkileyen faktörler	Kişisel bilgisayarın olmaması	340	33
	Yaşadığı ortamda internetin olmaması	132	12,8
	İnternet kotasının/hızının yetmemesi	374	36,3
	Bilgilendirmelerin yeterli düzeyde yapılmaması	280	27,2
	Teknoloji kullanım bilgimin yetersiz olması	202	19,6
	Ders kaynaklarının yetersiz olması	312	30,3
	Danışmanlık desteğinin yetersiz olması	287	27,9
	Hiç bir faktör uzaktan eğitim süreçlerini olumsuz etkilemedi	203	19,7
Zorlaşan dersler	Dersler zorlaşmadı aksine kolaylaştı	121	11,8
	Sosyal hizmetteki teorik dersler zorlaştı	448	43,5
	Sosyal hizmet alan uygulaması dersi zorlaştı	220	21,4
	Sosyal hizmet tez/proje dersi zorlaştı	218	21,2
	Sosyal hizmet alanı dışındaki dersler zorlaştı	165	16,0
	Bir değişiklik olmadı	226	22,0

Tablo 11 incelendiğinde katılımcıların %36,3'ünün internet kotasının/hızının yetmemesi, %33'ünün kişisel bilgisayarının olmaması, %30,3'ünün de ders kaynaklarının yetersiz olması nedeniyle uzaktan eğitimde zorlandıkları görülmüştür. Katılımcıların %43,5'i uzaktan eğitimde sosyal hizmetteki teorik derslerin zorlaştığını, %22'si bir değişiklik olmadığını, %21,4'ü de alan uygulaması dersinin zorlaştığını belirtmiştir.

Tablo 12. Uzaktan eğitim sürecinin eğitim-öğretim planlarını ve beklentilerini olumsuz etkileme durumu ve gelecek dönem için eğitim yöntemi tercihi

Uzaktan Eğitim	Kategoriler	n	%
Uzaktan eğitimin eğitim-öğretim plan ve beklentilerini olumsuz etkileme durumu	Kararsızım	168	16,3
	Katılmıyorum	90	8,7
	Katılıyorum	771	74,9
Gelecek dönem eğitim yöntemi tercihi	%100 uzaktan eğitimi tercih etme	103	10,0
	%75 uzaktan ve %25 yüz yüze eğitimi tercih etme	56	5,4
	%50 uzaktan ve %50 yüz yüze eğitimi tercih etme	169	16,4
	%25 uzaktan ve %75 yüz yüze eğitimi tercih etme	161	15,6
	%100 doğrudan yüz yüze eğitimi tercih etme	540	52,5

Tablo 12 incelendiğinde katılımcıların %74,9'u uzaktan eğitimin eğitim-öğretim plan ve beklentilerini olumsuz etkilediğini düşünmektedir. Katılımcıların %52,5'i gelecek dönemde eğitimin doğrudan yüz yüze olmasını tercih ettiğini belirtmiştir.

Araştırma kapsamında salgın ve uzaktan eğitim sürecinde katılımcıların psikolojik sağlık düzeyleri incelenmiş ve çeşitli değişkenlerle ilişkisine bakılmıştır.

Tablo 13. Psikolojik sağlamlığa ve alt boyutlarına ilişkin betimsel istatistikler

Psikolojik Sağlık Tutum ve Beceri Ölçeği	n	Min.	Maks.	Ort.	ss
Psikolojik sağlık	1029	2,18	4,00	3,19	,327
İlişkiler ve değerler oryantasyonu alt boyutu	1029	1,73	4,00	3,35	,375
İç görü ve yaratıcılık alt boyutu	1029	1,40	4,00	3,19	,369
Bağımsızlık ve girişimcilik alt boyutu	1029	1,50	4,00	3,08	,411
Mizah alt boyutu	1029	1,40	4,00	3,02	,531

Tablo 13 incelendiğinde; katılımcıların psikolojik sağlık puanları 2,18 ile 4,00 arasında değişmekte olup, ortalamasının $3,19 \pm 0,32$ olduğu görülmüştür. Psikolojik Sağlık Tutum ve Beceri Ölçeğinin alt boyutlarından ilişkiler ve değerler oryantasyonu ile ilgili tutum ve becerinin $3,35 \pm 0,37$ ortalamayla en yüksek, mizah ile ilgili tutum ve becerinin $3,02 \pm 0,53$ ortalamayla en düşük olduğu tespit edilmiştir.

Psikolojik sağlamlığın öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, yerleşim yeri, öğrenim görülen üniversitenin türü, hanede yaşayan kişi sayısı, kendine ait odası olma, kronik hastalığı olma, ailenin aylık geliri açısından incelenmesi için yapılan analiz sonuçlarına göre; bu değişkenlerle katılımcıların psikolojik sağlamlıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 14. Psikolojik sağlamlığın sınıf seviyesine göre farklılaşma sonuçlarını gösteren One Way ANOVA analiz sonuçları

Psikolojik Sağlık Düzeyi	Değişken	n	Ortalama	ss	F	p
Sınıf Seviyesi	1. Sınıf	281	3,24	,31	3,559	,014*
	2. Sınıf	217	3,18	,32		
	3. Sınıf	347	3,18	,32		
	4. Sınıf	184	3,16	,35		

* $p < 0,05$

Tablo 14'te psikolojik sağlık düzeyinin öğrenim görülen sınıf seviyesi açısından incelenmesi için yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre; bu değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Birinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin psikolojik sağlamlıkları diğer sınıflara göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 15. Psikolojik sağlamlığın üniversite ve bölümün uzaktan eğitimde kullandığı araçların yeterliliğine göre farklılaşma sonuçlarını gösteren T-testi analiz sonuçları

Uzaktan Eğitimde Kullanılan Araçların Yeterliliği	Değişken	n	Ortalama	ss	sd	t	p																																																																				
Bireysel çalışma materyalleri	Yetersiz	266	3,14	,34	,023	-3,162	,002*																																																																				
	Yeterli	763	3,21	,32				Görsel-işitsel (eğitim ve ders videoları gibi) materyal desteği	Yetersiz	260	3,16	,33	,023	-2,041	,042*	Yeterli	769	3,20	,32	Çevrim içi danışmanlık	Yetersiz	360	3,16	,33	,021	-2,247	,025*	Yeterli	669	3,21	,31	Uygulama alanına yönelik proje ödevi	Yetersiz	341	3,16	,31	,021	-2,188	,029*	Yeterli	688	3,21	,33	Modern ve teknolojik ders materyali kullanımı	Yetersiz	282	3,14	,33	,022	-3,096	,002*	Yeterli	747	3,21	,32	Öğrenci (teknik vb.) destek hizmetleri	Yetersiz	380	3,15	,33	,021	-2,803	,005*	Yeterli	649	3,21	,31	Açık ve dijital kaynak paylaşımı	Yetersiz	224	3,14	,31	,024	-2,495	,013*
Görsel-işitsel (eğitim ve ders videoları gibi) materyal desteği	Yetersiz	260	3,16	,33	,023	-2,041	,042*																																																																				
	Yeterli	769	3,20	,32				Çevrim içi danışmanlık	Yetersiz	360	3,16	,33	,021	-2,247	,025*	Yeterli	669	3,21	,31	Uygulama alanına yönelik proje ödevi	Yetersiz	341	3,16	,31	,021	-2,188	,029*	Yeterli	688	3,21	,33	Modern ve teknolojik ders materyali kullanımı	Yetersiz	282	3,14	,33	,022	-3,096	,002*	Yeterli	747	3,21	,32	Öğrenci (teknik vb.) destek hizmetleri	Yetersiz	380	3,15	,33	,021	-2,803	,005*	Yeterli	649	3,21	,31	Açık ve dijital kaynak paylaşımı	Yetersiz	224	3,14	,31	,024	-2,495	,013*	Yeterli	805	3,20	,32								
Çevrim içi danışmanlık	Yetersiz	360	3,16	,33	,021	-2,247	,025*																																																																				
	Yeterli	669	3,21	,31				Uygulama alanına yönelik proje ödevi	Yetersiz	341	3,16	,31	,021	-2,188	,029*	Yeterli	688	3,21	,33	Modern ve teknolojik ders materyali kullanımı	Yetersiz	282	3,14	,33	,022	-3,096	,002*	Yeterli	747	3,21	,32	Öğrenci (teknik vb.) destek hizmetleri	Yetersiz	380	3,15	,33	,021	-2,803	,005*	Yeterli	649	3,21	,31	Açık ve dijital kaynak paylaşımı	Yetersiz	224	3,14	,31	,024	-2,495	,013*	Yeterli	805	3,20	,32																				
Uygulama alanına yönelik proje ödevi	Yetersiz	341	3,16	,31	,021	-2,188	,029*																																																																				
	Yeterli	688	3,21	,33				Modern ve teknolojik ders materyali kullanımı	Yetersiz	282	3,14	,33	,022	-3,096	,002*	Yeterli	747	3,21	,32	Öğrenci (teknik vb.) destek hizmetleri	Yetersiz	380	3,15	,33	,021	-2,803	,005*	Yeterli	649	3,21	,31	Açık ve dijital kaynak paylaşımı	Yetersiz	224	3,14	,31	,024	-2,495	,013*	Yeterli	805	3,20	,32																																
Modern ve teknolojik ders materyali kullanımı	Yetersiz	282	3,14	,33	,022	-3,096	,002*																																																																				
	Yeterli	747	3,21	,32				Öğrenci (teknik vb.) destek hizmetleri	Yetersiz	380	3,15	,33	,021	-2,803	,005*	Yeterli	649	3,21	,31	Açık ve dijital kaynak paylaşımı	Yetersiz	224	3,14	,31	,024	-2,495	,013*	Yeterli	805	3,20	,32																																												
Öğrenci (teknik vb.) destek hizmetleri	Yetersiz	380	3,15	,33	,021	-2,803	,005*																																																																				
	Yeterli	649	3,21	,31				Açık ve dijital kaynak paylaşımı	Yetersiz	224	3,14	,31	,024	-2,495	,013*	Yeterli	805	3,20	,32																																																								
Açık ve dijital kaynak paylaşımı	Yetersiz	224	3,14	,31	,024	-2,495	,013*																																																																				
	Yeterli	805	3,20	,32																																																																							

*p<0,05

Tablo 15 incelendiğinde katılımcıların psikolojik sağlamlık düzeyi ile uzaktan eğitimde kullanılan araçların yeterliliği arasındaki ilişkinin incelenmesi için yapılan t-testi sonuçlarına göre; psikolojik sağlamlık ile uzaktan eğitimde kullanılan araçların yeterliliği arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmüştür (p<0,05). Uzaktan eğitimde kullanılan araçları yeterli görenlerin psikolojik sağlamlık düzeyleri yetersiz görenlere göre daha yüksektir.

Tablo 16. Psikolojik sağlamlığın uzaktan eğitimi olumsuz yönde etkileyen faktörlere göre farklılaşmasını gösteren Kruskal Wallis H testi analiz sonuçları

Uzaktan Eğitimi Olumsuz Etkileyen Faktörler	n	Sıra Ort.	Sd	X ²	p	İkili Fark
Kişisel bilgisayarın olmaması	57	207,16	7	32,169	,000*	4<8 7<8
Yaşadığım ortamda internetin olmaması	15	243,27				
İnternet kotasının/hızının yetmemesi	62	219,45				
Bilgilendirmelerin yeterli düzeyde yapılmaması	29	158,50				
Teknoloji kullanım bilgimin yetersiz olması	32	256,02				
Ders kaynaklarının yetersiz olması	50	238,78				
Danışmanlık desteğinin yetersiz olması	32	176,11				
Hiçbir faktörün uzaktan eğitimi olumsuz etkilememesi	198	270,83				

*p<0,05

Tablo 16'da psikolojik sağlamlığın uzaktan eğitimi olumsuz etkileyen faktörler açısından incelenmesi için yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçlarına göre; uzaktan eğitimi olumsuz etkileyen faktörlere ilişkin değişkenlerle psikolojik sağlamlık düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Anlamlı farklılığın kaynağını belirleyebilmek için gruplar arasında yapılan

Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre; bilgilendirmelerin yeterli düzeyde yapılmadığını ve danışmanlık desteğinin yetersiz olduğunu düşünen öğrencilerin psikolojik sağlık düzeyleri hiçbir faktörün uzaktan eğitimi etkilemediğini düşünen öğrencilere göre daha düşüktür.

Tablo 17. Psikolojik sağlamlığın uzaktan eğitimi etkileyen ve virüsten korunmayı zorlaştıran faktörlere göre farklılaşma sonuçlarını gösteren One Way Anova Analiz Sonuçları

Uzaktan eğitimi etkileyen ve virüsten korunmayı zorlaştıran faktörler	n	Ort.	ss	F	p
Maske, hijyen ve korunma materyallerine ulaşamama	32	3,14	,39		
Fiziksel mesafeyi koruyabilecek ortam şartlarına sahip olamama	66	3,12	,31		
Bu süreçte çalışma ve iş hayatına katılma zorunluluğu	42	3,18	,35	2,607	,024*
Evin kalabalık bir aile yapısına sahip olması	72	3,10	,31		
Misafirlerin ve sosyal etkileşimin fazla olması	71	3,20	,36		
Hiçbir ailesel faktörün uzaktan eğitim sürecini olumsuz etkilememesi	458	3,22	,31		

*p<0,05

Tablo 17’de katılımcıların psikolojik sağlamlık düzeyinin uzaktan eğitimi etkileyen ve virüsten korunmayı zorlaştıran faktörler açısından incelenmesi için yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre; bu değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Hiçbir ailesel faktörün uzaktan eğitim sürecini olumsuz etkilemediğini düşünen öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeyleri çeşitli zorlukların etkili olduğunu düşünen öğrencilere göre daha yüksektir.

Tablo 18. Psikolojik sağlamlığın gelecek dönemde tercih edilen eğitim yöntemine göre farklılaşma sonuçlarını gösteren One Way Anova Analiz Sonuçları

Tercih Edilen Eğitim Yöntemi	n	Ortalama	ss	F	p
%100 uzaktan eğitimi tercih etme	103	3,18	,32		
%75 uzaktan ve %25 yüz yüze eğitimi tercih etme	56	3,14	,32		
%50 uzaktan ve %50 yüz yüze eğitimi tercih etme	169	3,13	,29	5,405	,000*
%25 uzaktan ve %75 yüz yüze eğitimi tercih etme	161	3,13	,35		
%100 doğrudan yüz yüze eğitimi tercih etme	540	3,23	,32		

*p<0,05

Tablo 18’de katılımcıların psikolojik sağlamlık düzeyinin gelecek dönemde tercih edilen eğitim yöntemi açısından incelenmesi için yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre; bu değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Gelecek dönem doğrudan yüz yüze eğitim yapılmasını tercih eden öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeyleri diğer öğrencilere göre daha yüksektir.

TARTIŞMA

Literatüre kapsamlı biçimde bakıldığında bu çalışmanın COVID-19 salgınının başladığı günden beri sosyal hizmet öğrencileri arasında sınırlı sayıda yapılan büyük ölçekli araştırmalardan biri olduğu dikkat çekmektedir. 6 Haziran 2020 – 2 Ocak 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen bu araştırmada; COVID-19 salgını sürecinin öğrencilerin yaşamları üzerindeki etkisi sosyodemografik, akademik, sosyal, duygusal, ekonomik ve psikolojik açılardan ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunlara ek olarak,

bu çalışma kapsamında salgının öğrencilerin psikolojik sağlıklarına etkisi araştırılarak öğrencilerin salgın sürecine uyum sağlama kapasiteleri de değerlendirilmiştir. Bu bağlamda çalışma, karantina ve kısıtlamalar süresince öğrenci yaşamına ilişkin bir dizi değerli ve benzersiz ayrıntılı bilgiler sunmaktadır.

Salgın sürecinin öğrencilerin yaşamı üzerindeki etkilerinin araştırıldığı çalışmanın ilk bölümünde katılımcı öğrencilerin yarısından fazlasının COVID-19 hastalığına doğrudan maruz kaldığı ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda katılımcıların önemli çoğunluğu sırasıyla kendine ayırdığı zamanın artması (%58), ailesine (%47) ve hayatına (%40) verdiği önemin artması gibi olumlu yanıtlar vermişlerdir. Olumlu bu boyutlar İspanya'da sosyal hizmet öğrencileriyle gerçekleştirilen araştırma ile benzerlikler taşımaktadır. Söz konusu çalışmaya katılan öğrenciler daha iyi iletişim kurma, daha önce rahatça ifade edemediği duygularını daha açık ifade edebilme gibi kazanımları olduklarını da ifade etmişlerdir (Gomez-Ciriano, 2020). Küresel ölçekte 62 ülkeden 30.383 öğrenciyle gerçekleştirilmiş bir başka araştırma ise öğrencilerin günde en az bir kez çevrim içi iletişim kurduğunu ve iletişim kurdukları kişilerin öncelikli olarak aileleri (%52) ve birlikte yaşadıkları veya yakın oldukları arkadaşlarıyla (%47,8) görüştiklerini ortaya koymaktadır (Aristovnik ve diğerleri, 2020). Bu bulgular, salgının olumlu etkilerinin olduğunu ve salgın öncesi döneme göre öğrencilerin aileleriyle daha fazla zaman geçirerek iletişim yoğunluklarının arttığını göstermektedir. Salgının yarattığı kısıtlamalar günlük uğraşların boyut değiştirmesine ve iletişim yoğunluğunun artmasına, çevreleriyle olan ilişkilerine verdikleri değerin artmasına ve kendilerine, doğaya, inanç ve manevi süreçlere daha fazla zaman ayırma ve önem vermelerine yol açmıştır (Kasapoğlu, 2020).

Salgının olumsuz etkileri arasında olması muhtemel alkol ve sigara kullanımına ilişkin değişimin de incelendiği bu çalışmada katılımcıların %80'den fazlası alkol ve/veya sigara kullanmadığı; kullananların ise bu alışkanlıklarında anlamlı bir değişikliğin olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu konuda yapılan araştırmalar incelendiğinde ABD'de 507 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan bir çalışmada; öğrencilerin alkol kullanımının anlamlı bir şekilde düştüğü (%96) ortaya çıkmıştır (Graupensperger ve diğ., 2021). Salgın sürecinde öğrencilerin alkol kullanımının düştüğünü (%83) gösteren benzer araştırmalar da (Jaffe ve diğ., 2021; Barbosa ve diğ., 2020) bulunmaktadır. Bu bulgular araştırmamızla doğrudan benzerlik göstermese de salgının alkol kullanımı üzerinde esasen artırıcı bir etkisi olmadığı açıktır.

COVID-19 salgınının dünya genelinde bireylerin duygusal ve psikolojik olarak refahları üzerinde etkileri olduğu gibi üniversite öğrencileri üzerinde de önemli etkileri mevcuttur (Brooks ve diğ., 2020; Pan, 2020; Liu ve diğ., 2020). Dahası dezavantajlı grupta yer alan öğrencilerin, salgın nedeniyle eğitim, ekonomi ve sosyal yaşamlarında karşılaştıkları zorlukların ciddi düzeyde psikolojik baskı yarattığı da ifade edilmektedir (Cao ve diğ., 2020). Bahsi geçen çeşitli riskler karşısında bu çalışmada öğrencilerin en çok ailelerinden (%67,4), öğretim elemanlarından (%30,5) ve genel olarak üniversitelerinden (%30,5) destek aldığı saptanmıştır. Öte yandan öğrencilerin yaşamları üzerinde

pozitif etki yaratan bu desteklerin, ruh sağlığı üzerinde koruyucu ve destekleyici bir katkı sağlaması önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bilindiği üzere Türkiye'deki üniversiteler, salgın sürecinde yüz yüze eğitimi iptal ederek akademik süreçleri çevrim içi ortama taşımışlardır. Bazı üniversiteler için, çevrim içi eğitim yeni olmamakla birlikte çoğu üniversite bu tür öğretim biçimiyle ilk kez karşılaşmıştır. Geçişin hazırlıksız ve hızlı olması nedeniyle öğrenme-öğretme ortamlarının organizasyonunu doğru bir şekilde planlamak ve değerlendirmek için yeterli zaman olmamıştır (Sahu, 2020). Ayrıca uzaktan eğitime geçiş demek basit bir şekilde ders materyallerinin çevrim içi alana taşınması demek değildir. Dolayısıyla bu geçişle birlikte dersler gerçek zamanlı video konferans, önceden kaydedilmiş derslerin ve sunumların öğrencilere gönderilmesiyle ve yazılı iletişim yöntemleriyle gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Ancak bu hızlı ve hazırlıksız geçiş, uzaktan eğitimi ve eğitimin niteliğini olumsuz etkilemiştir.

Uzaktan eğitime geçişte öncesinde uzaktan eğitim deneyiminin olmaması da (%75,8) öğrencilerin çeşitli zorluklarla karşılaşmalarına neden olmuştur. Bu noktada bu çalışmada; derslerin yoğunluğunun arttığı (%47,3), derslerin niteliğinin ve verimliliğinin düştüğü (%78,9), içeriğinde uygulama olan derslerin niteliğinden öğrencilerin memnun kalmadıkları (%40,1) saptanmıştır. Ayrıca bu çalışmadaki bulgularla benzerlik gösteren araştırmalarda, öğrencilerin yüklerinin ve dolayısıyla destek ihtiyaçlarının arttığı görülmektedir (Banks ve diğ., 2020; Aristovnik ve diğ., 2020). Diğer taraftan Z kuşağında yer alan öğrencilerin (dijital okur-yazarlıklarının yüksek olması nedeniyle) uzaktan eğitime geçişte karşılaşılan zorlukların üstesinden daha kolay geldikleri de belirtilmektedir (Kamarianos ve diğ., 2020).

Uzaktan eğitime geçişte ders yüklerinin artması, öğrencilerin farklı boyutlarda sorunlar yaşamasına da yol açmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin etkin bir şekilde ders çalışabilmesi için alt yapının yeterli olup olmaması önemli bir bileşen olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzer biçimde bu çalışmada da öğrencilerin, internet hızının/kotasının yetmemesi (%36,3), kişisel bilgisayarlarının olmaması (%33) ve ders kaynaklarının yetersiz olması (%30,3) gibi nedenlerle uzaktan eğitim sürecinde zorlandıkları saptanmıştır. Literatürdeki çalışmalar öğrencilerin benzer zorluklar yaşadıklarını, bu yüzden eğitim süreçlerinde zorlandıklarını ortaya koymaktadır (Owusu-Fordjour ve diğ., 2020; Sahu, 2020). Ancak öğrencilerin salt alt yapı ile ilgili imkansızlıklarının tek başına olumsuz sonuçlara neden olduğunu belirtmek yeterli değildir. Bu noktada öğrencilerin öz disiplini, motivasyonu ve ders çalışma alışkanlıkları konusundaki eksikliklerin de zorluklar yaşamalarına neden olduğu söylenebilir. Ayrıca artan ders yükü nedeniyle yaşadıkları stres ve kaygı seviyeleri de öğrencileri olumsuz etkilemektedir (Handel ve diğ., 2020; Adnan, 2020).

Her ne kadar bazı öğretim elemanlarının ve öğrencilerin, uzaktan eğitime ilişkin yüksek istekleri olsa da özellikle sosyal hizmet eğitiminin kalitesine ilişkin endişeler de bulunmaktadır (Burgess ve Sievertsen, 2020). Bu noktada bu çalışmada uzaktan eğitimde zorlanan öğrencilerin, gelecekle ilgili plan ve beklentilerinin de olumsuz etkilendiği (%74,9) saptanmıştır. Dahası öğrenciler (%52,5) bir

sonraki eğitim-öğretim döneminde yüz yüze eğitimi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Diğer taraftan uzaktan eğitim sürecindeki bu olumsuz durumlar, uzaktan eğitim sürecinin, mesleki yeterliliğe ve yetkinliğe ne düzeyde katkı sağlayabildiği tartışmasını da ortaya koymaktadır.

Psikolojik sağlık, bir bireyin ruhunu bir insan olarak ben-ötesi bir doğaya entegre etmekle ilgilidir ve bu süreçte ruh önemli bir anahtar işlevi görmektedir (Richardson ve diğ., 2002). Dolayısıyla psikolojik sağlık, zorlu bir duruma uyum sağlama ve başarılı olma veya tehdit edici bir durumda performans sonuçlarına ulaşmak için olumlu bir perspektif geliştirme süreci ve kapasitesidir (Johnson, 2008). Sosyal hizmet öğrencileri salgın sürecinde uzaktan eğitime geçiş, ders yükünün artması, uzaktan eğitimle ilgili yeterli alt yapıya sahip olmamaları ve pedagojik gereksinim ve beklentilerin yanı sıra salgın kuralları, kısıtlamalar, ekonomik zorluklar ve ailesel sorumluluklar gibi karmaşık sorunlar yaşamışlardır. Dolayısıyla COVID-19 salgını öğrencilerin psikolojik sağlıkları üzerinde çeşitli etkilere yol açmıştır.

Psikolojik sağlık, stresli yaşam olaylarının olumsuz etkilerini azaltan ve uyumu kolaylaştıran yapı olarak kavramsallaştırılmaktadır (Wagnild ve Young, 1993). Bu tanımlamanın aksine araştırma bulguları ve demografik bilgiler göz önünde bulundurulduğunda katılımcı öğrencilerin psikolojik sağlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymaktadır. Ancak sınıf seviyesi açısından irdelendiğinde birinci sınıfta öğrenim gören sosyal hizmet öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeyleri (%81) üst sınıftakilere göre daha yüksektir. Üniversite yaşamında akranlarıyla sosyalleşme süreçleri sekteye uğrayan öğrencilerin stres ve kaygı düzeyleri artmakta (Bekaroğlu ve Yılmaz, 2020; Çelebi, 2020) dolayısıyla psikolojik sağlık seviyeleri azalmaktadır. Üst sınıflardaki öğrencilerin birinci sınıftaki öğrencilere göre düşük düzeyde psikolojik sağlığa sahip olmaları, bu öğrencilerin daha fazla akran ilişkisi içerisinde olduklarıyla ve alışlagelmiş eğitim sistemlerindeki bozulmalardan daha fazla etkilenmeleriyle açıklanabilir. Bu değerlendirme tersten okunduğunda birinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin salgından ötürü uzaktan eğitim sürecinin devam etmesi nedeniyle akranlarıyla henüz yüz yüze tanışma ve sosyalleşme imkânı bulamamaları, bu öğrencilerin psikolojik açıdan daha az etkilenmelerini sağlamıştır şeklinde açıklanabilir. Çünkü bu süreçte üniversite birinci sınıftaki öğrenciler, üniversite yaşamını yüz yüze eğitimin ve kampüs hayatının sunduğu olanakların ötesinde büyük oranda uzaktan eğitim süreciyle deneyimlemişlerdir.

Öte yandan ailede sunulan yüksek sosyal desteğin, öğrencilerin psikolojik iyilik hallerine ve dolayısıyla bu öğrencilerin psikolojik sağlık düzeyine önemli katkıları olduğu belirtilmektedir (Cohen ve Wills, 1985; Malkoç ve Yalçın, 2015; Prime ve diğ., 2020). Benzer biçimde araştırma bulguları, hiçbir ailesel faktörün uzaktan eğitim sürecini olumsuz etkilemediğini belirten öğrencilerin psikolojik sağlık düzeylerinin, çeşitli ailesel zorlukların uzaktan eğitim sürecini olumsuz etkilediğini belirten öğrencilerinkinden daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca araştırmada yer alan öğrencilerin ve ailelerinin, COVID-19 sürecinden olumsuz etkilenmelerine rağmen bu etkinin

uzaktan eğitim sürecine olumsuz etki yapmadığını düşünen öğrencilerin psikolojik sağlımlıkları da daha yüksek çıkmıştır. Benzer şekilde araştırmamızda uzaktan eğitimde kullanılan araçları yeterli görenlerin ve hiçbir faktörün uzaktan eğitimi etkilemediğini düşünen öğrencilerin psikolojik sağlamlık seviyeleri de daha yüksek bulunmuştur. Bu noktada alan yazındaki bulgular dikkate alındığında mevcut araştırma bulguları açıkça göstermektedir ki olumlu tutuma sahip öğrencilerin psikolojik sağlamlık seviyelerinin, olumlu tutuma sahip olmayanlara göre daha yüksek olduğu ve bu yönüyle alan yazınla benzer sonuçlar görüldüğü söylenebilir (Killgore ve diğ., 2020).

SONUÇ VE ÖNERİLER

COVID-19 salgını döneminde sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin sosyal yaşamda ve uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sorunların psikolojik sağlımlıklarına göre farklılık gösterip göstermediğinin incelendiği bu araştırmanın sonucuna göre; katılımcıların psikolojik sağlamlık düzeyleri ortalamanın biraz üzerinde bulunmuş; cinsiyet ve diğer sosyodemografik değişkenlere göre farklılık bulunmamıştır. COVID-19 salgını nedeniyle ev ortamından uzaktan eğitime katılan öğrencilerin kaygı, stres, uyku ve yeme bozukluğu, düzensizlik ve kontrolsüzlük, dijital ortamlarda aşırı vakit geçirme, aile içi sorunlar gibi olumsuzluklar yaşadığı görülmüştür. Dolayısıyla salgın sürecinin ve uzaktan eğitimin öğrencilerin psikolojik durumlarını olumsuz etkilediği söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; uzaktan eğitimde kullanılan araçları yeterli görmeyen öğrencilerin psikolojik sağlımlıkları, bu süreçte yeterli bilgilendirme ve danışmanlık desteği sunulmadığını düşünen öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin diğer öğrencilere göre daha düşük olduğu görülmüştür. Bu duruma ek olarak uzaktan eğitimde internet erişiminin, tablet ve bilgisayar gibi araçların olmayışının öğrencilerin derse katılımlarını olumsuz etkilediği bilinmektedir. Araştırmada; öğrencilerin internet kotasının/hızının yetmemesi, kişisel bilgisayarının olmaması ve ders kaynaklarının yetersiz olması nedeniyle uzaktan eğitimde zorlandıkları görülmüştür.

Katılımcıların çoğunluğunun uzaktan eğitim deneyimlerinin olmaması, bu süreçte teknik destek hizmetlerinin yeterli bulunmaması katılımcıları olumsuz etkilerken hem canlı ders yapılmasının hem de görsel-ışitsel ders videoları ile yazılı ders materyallerinin paylaşılması, müfredat programının ve zamanın esnek olması öğrencileri olumlu etkilemiştir.

Araştırmanın sonucuna göre; uzaktan eğitime yönelik olumsuz tutuma sahip öğrencilerin üniversitenin ve öğretim elemanlarının yapmış olduğu bilgilendirmenin yeterince açık ve anlaşılır olmadığı görüşüne sahip oldukları bulunmuştur. Ayrıca katılımcıların uzaktan eğitim sürecinde ders yoğunluğunun arttığı, derslerin niteliğinin ve verimliliğinin düştüğü, uygulama dersinin niteliğinden memnun olmadıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların yarısından biraz fazlasının ise üniversitenin ya da öğretim elemanlarının uzaktan eğitim sürecini kolaylaştırdığı ve iyileştirdiği görüşüne katıldığı saptanmıştır.

Araştırma sonucunda; katılımcıların önemli çoğunluğu derslerinin zorlaştığını ve uzaktan eğitimle birlikte eğitim-öğretime ilişkin plan ve beklentilerinin olumsuz etkilendiğini düşünmektedirler. Sosyal

hizmet bölümü öğrencilerinin yaşadığı en temel sorunlardan birisi de uygulama derslerinin yüz yüze yapılamamasıdır. Ayrıca teorik olarak işlenen pek çok sosyal hizmet dersinde de sınıf içi uygulamaları gerçekleştirmek mümkün olamamıştır. Bunun yerine ağırlıklı olarak ödevlerle bu durumun telafi edilmesi yoluna gidilmiştir. Bu süreçte meslek örgütü ya da bazı sivil oluşumların uzaktan eğitim yöntemiyle vaka temelli ve süpervizyon odaklı uygulama eğitimleri verdikleri görülmüştür. Ancak bu eğitimlerden sınırlı sayıda öğrenci yararlanabilmiştir.

Bu araştırmadan elde edilen veriler üniversitelerin sosyal hizmet bölümü öğrencileriyle sınırlıdır. Dolayısıyla farklı sağlık ve sosyal bilim alanlarında öğrenim gören öğrencileri kapsayan ileri araştırmaların yapılması önerilmektedir. Ayrıca salgın ve uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin psikososyal durumlarını ve öğrenme performanslarını etkileyen hususları içerecek geniş katımlı araştırmalar yapılmasında da yarar görülmektedir. Bu noktada günümüz teknoloji çağındaki ve uzaktan eğitim sürecindeki derslerin öğrenciler üzerindeki etkinlik ve verimlilik araştırmaları sayesinde lisans ve lisansüstü eğitim süresince sunulan imkânların ve derslerin daha nitelikli hale getirilmesi; öğrencilerin hedeflenen yetkinlik düzeylerine ulaşip ulaşamadıkları saptanarak eğitim-öğretim süreçlerinin, ortaya çıkan bulgulardan hareketle geliştirilmesi, desteklenmesi ve günümüz koşullarına uyarlanması hedeflenmelidir (Kırılıoğlu ve Gencer, 2020). Öğrencilerin uzaktan eğitimle ilgili yaşadıkları sorunlara ilişkin olarak sosyal hizmet bölümlerinin uzaktan eğitim çalıştayları düzenleyerek, özellikle uygulama dersi için ortak dijital paylaşım platformu kurmaları, zengin içerikli ve interaktif katımlı etkinlikler düzenlemeleri gerekmektedir. COVID-19 salgını ve uzaktan eğitim sürecinde öğretim elemanı ve arkadaş desteğinden yoksun kalan öğrencilerin çevrimiçi araçlar kullanılarak destekleneceği planlı ve örgütlü psikososyal destek hizmetleri oluşturulmalıdır. Üniversiteler teknik alt yapı ve araç-gereç sorunu yaşayan öğrencileri tespit ederek bu ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çalışmalar yapmalıdır. Üniversitelerin ve öğretim elemanlarının kullandığı uzaktan eğitim araçları ve yöntemlerinin öğrenme performansını etkilediği düşünüldüğünde, özellikle dijital materyallerin ve ders içeriklerinin öğrencilerin talepleri doğrultusunda yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Öğretim elemanlarının ders sunumu, ölçme-değerlendirme ve teknoloji kullanım becerilerinin geliştirilmesi ve üniversitelerin uzaktan eğitim alt yapılarını güçlendirecek çalışmalar yapması gerekmektedir. Uygulamada etkili ve güçlü bir süpervizyon desteğinin sağlanabilmesi için uygulama yeterliliklerinin, kalite ve süpervizyon standartlarının belirleneceği akreditasyon çalışmalarının başlatılmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Bu çalışma için araştırma öncesinde Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan 05/06/2020 tarih ve 2020/47 sayılı karar kapsamında etik izin onayı alınmıştır.

TEŞEKKÜR

Türkiye'deki çeşitli sosyal hizmet bölümlerinden araştırmamıza katılan öğrencilerimize ve öğrencilerimize ulaşmamıza olanak sağlayan hocalarımıza destekleri için teşekkürlerimizi sunarız.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Tüm yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamışlardır.

ÇATIŞMA BEYANI

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Adnan, M. ve Anwar, K. (2020). Online Learning amid the COVID-19 Pandemic: Students' Perspectives. *Online Submission*, 2(1), 45-51.
- Akar, A. (2018). *Çocuk ve ergenler için psikolojik sağlık geliştirme programı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Alınışık, E., Of, M., Balkaş, J., Tülemmez, S., Mirzayev, M. ve Alferra, H. (2021). Pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ve umutsuzluklarının kariyer geleceği algısı üzerindeki etkileri. *BMIJ*, 9(1), 248-266. doi:10.15295/bmij.v9i1.1757.
- Archer-Kuhn, B., Ayala, J., Hewson, J. ve Letkemann, L. (2020). Canadian reflections on the Covid-19 pandemic in social work education: from tsunami to innovation. *Social Work Education*, 39(8), 1010-1018.
- Aristovnik, A., Keržič, D., Ravšelj, D., Tomaževič, N. ve Umek, L. (2020). Impacts of the COVID-19 pandemic on life of higher education students: A global perspective. *Sustainability*, 12(20), 8438.
- Artan, T., Atak, I., Karaman, M. ve Cebeci, F. (2020). Koronavirüs (COVID-19) salgınında sosyodemografik özellikler, psikolojik sağlık ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki. *Turkish Studies*, 15(6), 79-94. doi:10.7827/TurkishStudies.43882
- Azman, A., Singh, P. S. J., Parker, J. ve Ashencaen Crabtree, S. (2020). Addressing competency requirements of social work students during the COVID-19 pandemic in Malaysia. *Social Work Education*, 39(8), 1058-1065.
- Banks, S., Cai, T., de Jonge, E., Shears, J., Shum, M., Sobočan, A. M., ... & Weinberg, M. (2020). Practising ethically during COVID-19: Social work challenges and responses. *International Social Work*, 63(5), 569-583.
- Barbosa, C., Cowell, A. ve Dowd, W. (2020). How has drinking behavior changed during the COVID-19 pandemic. *Results from a Nationally Representative survey.: RTI International*.
- Baykal, E. (2020). COVID-19 bağlamında psikolojik dayanıklılık, kaygı ve yaşam doyum ilişkisi. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 10(2), 68-80.
- Bekaroğlu, E. ve Yılmaz, T. (2020). COVID-19 ve psikolojik etkileri: Klinik psikoloji perspektifinden bir derleme. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 8(18), 573-584. doi:10.7816/nesne-08-18-14
- Brooks, S.K.; Webster, R.K.; Smith, L.E.; Woodland, L.; Wessely, S.; Greenberg, N. ve Rubin, G.J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: Rapid review of the evidence. *Lancet*, 395, 912–920.
- Burgess, S. ve Sievertsen, H. H. (2020). Schools, skills, and learning: The impact of COVID-19 on

education.

- Cao, W.; Fang, Z.; Hou, G.; Han, M.; Xu, X.; Dong, J. ve Zheng, J. (2020). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry Res.*, 287, 1–5.
- Cohen, S. ve Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310-357.
- Çelebi, G. Y. (2020). Covid 19 Salgınına İlişkin Tepkilerin Psikolojik Sağlık Açısından İncelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 471-483.
- Çetin, C. ve Anuk, Ö. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde yalnızlık ve psikolojik dayanıklılık: Bir kamu üniversitesi öğrencileri örnekleme. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 170-189.
- Dinh, L. P. ve Nguyen, T. T. (2020). Pandemic, social distancing, and social work education: Students' satisfaction with online education in Vietnam. *Social Work Education*, 39(8), 1074-1083.
- Flynn, S. (2020). Globalisation and social work education in the Republic of Ireland: Towards informed transnational social work for transnational problems such as COVID-19. *International Social Work*, 63(4), 524-537.
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik sağlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 113-128.
- Gómez-Ciriano, E. J. (2020). Making virtue of necessity. Experiences and lessons from Spain during Covid-19. *Social Work Education*, 39(8), 1002-1009.
- Graupensperger, S., Jaffe, A. E., Fleming, C. N., Kilmer, J. R., Lee, C. M. ve Larimer, M. E. (2021). Changes in college student alcohol use during the COVID-19 pandemic: Are perceived drinking norms still relevant? *Emerging Adulthood*.
- Händel, M., Stephan, M., Gläser-Zikuda, M., Kopp, B., Bedenlier, S. ve Ziegler, A. (2020). Digital readiness and its effects on higher education student socio-emotional experiences in the context of COVID-19 pandemic.
- Hurtes, K. (1999). *The development of a measure of resiliency in youth for recreation and other social services (Unpublished doctoral dissertation)*. Clemson, SC: Clemson University.
- Hurtes, K. ve Allen, L. (2001). Measuring resiliency in youth: The resiliency attitudes and skills profile. *Therapeutic Recreation Journal*, 35(4), 333-347.
- Jaffe, A. E., Kumar, S. A., Ramirez, J. J. ve DiLillo, D. (2021). Is the COVID-19 Pandemic a High-Risk Period for College Student Alcohol Use? A Comparison of Three Spring Semesters. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*.
- Johnson, B. (2008). Teacher–student relationships which promote resilience at school: A micro-level analysis of students' views. *British Journal of Guidance & Counselling*, 36(4), 385-398.
- Kamarianos, I., Adamopoulou, A., Lambropoulos, H. ve Stamelos, G. (2020). Towards and understanding of university students' response in times of pandemic crisis (COVID-19). *Eur.*

J. Educ. Stud., 7, 20–40.

- Karadağ, E. ve Yücel, C. (2020). Yeni tip Koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 181-192.
- Karaşar, B. ve Canlı, D. (2020). Psychological resilience and depression during the COVID-19 pandemic in Turkey. *Psychiatria Danubina*, 32(2), 273-279. doi:10.24869/psyd.2020.273
- Karataş, Z. (2020). COVID-19 pandemisinin toplumsal etkileri, değişim ve güçlenme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 3-15.
- Kalaycı-Kırılıoğlu, H. İ. (2021). Sosyal hizmet eğitiminde "gatekeeping" ve mesleki uygunluk. M. Kırılıoğlu & D. Akarçay Ulutaş içinde, Sosyal hizmet eğitiminin genişleyen sınırları: Uygulama ve araştırma için bir rehber (s. 181-191). Konya: Eğitim Kitabevi.
- Kalaycı-Kırılıoğlu, H.İ., Daşbaş, S. ve Karakuş, Ö. (2020). Sosyal hizmet uygulamasında mesleki uygunluk ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 793-822.
- Kasapoğlu, F. (2020). COVID-19 salgını sürecinde kaygı ile maneviyat, psikolojik sağlık ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 599-614. doi:10.7827/TurkishStudies.44284
- Kaya, S., Kırılıoğlu, M. ve Toptaş, T. (2021). Covid-19 pandemisinin ruhsal ve psikosomatik etkilerini değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(2), 525-541. doi: 10.33417/tsh.865144
- Kırılıoğlu, M. ve Gencer, T. E. (2020). Göçmen ve Sığınmacılarla Sosyal Hizmet Dersinin Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Suriyelilere Yönelik Algısına Etkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 1127-1152.
- Killgore, W. D., Taylor, E. C., Cloonan, S. A. ve Dailey, N. S. (2020). Psychological resilience during the COVID-19 lockdown. *Psychiatry Research*, 291, 1-2.
- Kul, A., Demir, R. ve Katmer, A. N. (2020). Covid-19 salgını döneminde psikolojik sağlamlığın yordayıcısı olarak yaşam anlamı ve kaygı. *Turkish Studies*, 15(6), 695-719. doi:10.7827/TurkishStudies.44419
- Liu, X.; Liu, J. ve Zhong, X. (2020). Psychological State of College Students During COVID-19 Epidemic. *Lancet Prepr.*
- Malkoç, A. ve Yalçın, P. (2015). Relationships among resilience, social support, coping, and psychological well-being among university students. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(43), 35–43. <https://doi.org/10.17066/pdrd.22119>.
- Masten, A. S. (2015). *Ordinary magic: Resilience in development*. New York: The Guilford Press.
- Masten, A. S. (2018). Resilience theory and research on children and families: Past, present, and promise. *Journal of Family Theory & Review*, 10(1), 12-31. doi:10.1111/jftr.12255
- Mclaughlin, H., Scholar, H. ve Teater, B. (2020). Social work education in a global pandemic: strategies, reflections, and challenges.
- Morley, C. ve Clarke, J. (2020). From crisis to opportunity? Innovations in Australian social work field

- education during the COVID-19 global pandemic. *Social Work Education*, 39(8), 1048-1057.
- Oducado, R. M., Parreño-Lachica, G. ve Rabacal, J. (2021). *Personal resilience and its Influence on COVID-19 stress, anxiety and fear among graduate students*. doi:10.2139/ssrn.3774615.
- Owusu-Fordjour, C., Koomson, C. K. ve Hanson, D. (2020). The impact of Covid-19 on learning-the perspective of the Ghanaian student. *European Journal of Education Studies*.
- Pan, H. (2020). A glimpse of university students' family life amidst the COVID-19 virus. *J. Loss Trauma*, 1–4.
- Papouli, E., Chatzifotiou, S. ve Tsairidis, C. (2020). The use of digital technology at home during the COVID-19 outbreak: Views of social work students in Greece. *Social Work Education*, 39(8), 1107-1115.
- Petra, M. M., Tripepi, S. ve Guardiola, L. (2020). How many hours is enough? The effects of changes in field practicum hours on student preparedness for social work. *Field Educator*, 10(1), 1–21. <https://fielddeducator.simmons.edu/article/>.
- Prime, H., Wade, M. ve Browne, D. T. (2020). Risk and resilience in family well-being during the COVID-19 pandemic. *American Psychological Association*, 75(5), 631-643. doi:10.1037/amp0000660.
- Richardson, G. E. ve Waite, P. J. (2002). Mental health promotion through resilience and resiliency education, *International Journal of Emergency Mental Health*, 4(1), 65-76.
- Quintiliani, L., Sisto, A., Vicinanza, F., Curcio, G. ve Tambone, V. (2021). Resilience and psychological impact on Italian university students during COVID-19 pandemic. *Distance learning and health, Psychology, Health & Medicine*, 1-12. doi:10.1080/13548506.2021.1891266.
- Sahu, P. (2020). Closure of universities due to coronavirus disease 2019 (COVID-19): impact on education and mental health of students and academic staff. *Cureus*, 12(4).
- Sood, S. ve Sharma, A. (2020). Resilience and psychological well-being of higher education students during COVID-19: The mediating role of perceived distress. *Journal of Health Management*, 22(4), 606-617. doi:10.1177/0972063420983111.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 1-11.
- Vandepoel, I. (2016). *Samenwerken en leren op afstand: Scrum in gedistribueerde teams en een leerperspectief voor samenwerken*[Collaborating and learning remotely: Scrum in distributed teams and a learning perspective for collaboration.]. Uitgeverij Het Markdal.
- Wagnild, G. M. ve Young, H. M. (1993). Development and psychometric evaluation of the resilience scale. *Journal of Nursing Measurement*, 1(2), 165-178.
- Walsh, C. A., Gulbrandsen, C. ve Lorenzetti, L. (2019). Research practicum: An experiential model for social work research. *Sage Open*, 9(2), 1–11.

<https://doi.org/10.1177/2158244019841922>.

- Williams, T., Gomez E., Hill E., Milliken T., Goffa J., Gregory, N. (2013). The Resiliency and Attitudes Skills Profile: An assessment of factor structure. *Illuminare: A Student Journal in Recreation, Parks, and Leisure Studies*, 11(1), 16-30.
- Ye, Z., Yang, X., Zeng, C., Wang, Y., Shen, Z., Li, X. ve Lin, D. (2020). Resilience, social support, and coping as mediators between COVID-19 related stressful experiences and acute stress disorder among college students in China. *Applied Psychology: Health And Well-Being*, 12(4), 1074-1094. doi:10.1111/aphw.12211.
- Yıldırım, M. ve Arslan, G. (2020). Exploring the associations between resilience, dispositional hope, preventive behaviours, subjective well-being, and psychological health among adults during early stage of COVID-19. *Current Psychology*. doi:10.1007/s12144-020-01.
- Yuan, Y., He, X. ve Duan, W. (2020). A reflection on the current China social work education in the combat with COVID-19. *Social Work Education*, 39(8), 1019-1026.
- Zautra, A., Hall, J. S. ve Murray, K. (2010). Resilience: A new definition of health for people and communities. J. R. Reich, A. Zautra, & J. S. Hall içinde, *Handbook of Adult Resilience* (s. 3-30). New York: Guilford.